

Franz Hodjak

Háztűznéző

Jo Laurenz igen korán, valójában már gyermekkorában elhatározta, hogy ha minden a terv szerint halad, pontosan hetvenhét évesen fog megházasodni, és most már akörül járt. Élete nagyjából úgy telt, miként ő elképzelte, néhány meglepetést leszámítva. A meglepetések közül pedig mindig a kellemesebbek voltak azok, melyek a leginkább kétségbe ejtették, ugyanis a kellemesekben nem igazán akart bízni, és abban sem, ahogyan ezek újra és újra testet öltenek. Tudniillik Jo Laurenz kiszolgáltatta érezte magát a kellemesnek, és igazából sohasem tudta, miként védekezhet ellene a leginkább, és ezért a kellemest olyasvalaminek érezte, aminek a furfangjai ellen senki sincs felvértezve, a legkevésbé ő, mert soha nem tudta felismerni, hogy a kellemes valóban kellemes-e, avagy csupán a kellemetlen egyik formája. És abban is kételkedett, hogy az, amit ő kellemesnek érzékel, valóban kellemes-e, ugyanis sokkal inkább az volt a meggyőződése, hogy minden, ami úgy tűnik, mintha kellemes lenne, csupán a kellemetlen egyfajta kellemes, elbűvölő formája.

Nos, május lett, Jo Laurenz szeptemberben tölti a hetvenhetet, és pontosan a hetvenhetedik születésnapján akar megházasodni. Ám ez nem épp úgy volt, hogy azért akart megházasodni, mert fiatalnak érezte magát. Az olyan bölcs mondásokat, hogy valaki pontosan annyira öreg vagy annyira fiatal, mint amennyinek érzi magát, hatalmas hülyeségnek tartotta. Ez a fejetlen optimizmus, gondolta, bármilyen élethelyzetben csak élethossziglan tartó hazugságokhoz vezetne, hol kisebbekhez, hol pedig nagyobbakhoz, attól függően, hogy miként követeli azt meg az adott helyzet, mellyel ezáltal könnyebben megbirkózni vélnek. Nos, Jo Laurenz semmiképp nem érezte magát öregnek, sőt, de nagyon is tisztában volt azzal, hogy öreg, és távol állt tőle az önámítás, hogy mindenhol és mindenkinek azt erősítgesse, fiatalnak érzi magát, és hogy az élet csak hetvenhét évesen veszi igazán kezdetét. Nem is azért akart megőszülni, hogy öregkorára támaszra leljen. Azt az időt már nem akarta megélni. Inkább meghalna nyolcvanhét, legkésőbb kilencvenhét éves korában. És mint minden mást az élete során, ezt is rendesen betartaná, ebben biztos volt.

Jo Laurenz világlátésében külön embernek számított, notórius különnek, aki semmit sem utált jobban, mint egy akármilyen kapcsolatba belemenni, a tartós kapcsolatok pedig szóba sem jöhettek nála. Emiatt változtatta folyton a helyeket, munkahelyeit, barátait, szokásait. Sohasem engedte, hogy valakivel vagy valamivel bizalmas viszonya alakuljon ki, még nővel sem. Mindig mindentől távol maradt, és az életet akkor tudta a legjobban uralni, amikor egyedül volt, igaz, már gyermekként rettegett attól, hogy a halállal nem fog tudni egyedül megbirkózni. Ehhez, és ezt nagyon is jól tudta, szüksége volt valakire maga mellé, ezért akart ő megházasodni, és Jo Laurenz úgy gondolta, most érkezett el a megfelelő pillanat a házasodásra. Igaz, hogy pokolian félt ettől a kapcsolattól, de még jobban félt attól, hogy halálakor egyedül legyen, és csak abban reménykedett, hogy ezt az egészséget valamennyire sértetlenül sikerül megősznie, de mindenekelett

abban, hogy csak egy, legfeljebb két évet fog majd tartani, és, mint mondta, nem lehet rosszabb a diktatúrájánál, melyben tizenkét éven keresztül sínylődött. Így hát minden kockázat ki volt zárva arra nézve, hogy valamikor bebizonyosodhat: nem a megfelelő nőt vette el, ugyanis a házasodás után már nem marad olyan sok idő hátra ennek beigazolódására. Tulajdonképpen ennek felismerése könnyítette meg a választását, amiért iszonyatosan hálás volt és jókedvű.

Az tette különccé, hogy szülei a Purschi, azaz Disznó keresztnévvel áldották meg, egy teljességgel lehetetlen névvel, amellyel, legalábbis így gondolta, sosem járhat tiszta lelkiismerettel az emberek között. És hogy ne legyen folyamatosan rossz lelkiismerete, amennyire csak lehetett, került mindenfajta emberi kapcsolatot. Mértéktelenül szégyellte magát, ha valaki a Purschi néven szólította, és még ennél is fatálisabb volt az, ha valaki megkérdezte, hogy hívják, neki pedig az igazsághoz híven azt kellett válaszolnia, hogy Purschi. Minden ilyen alkalommal legszívesebben a föld alá süllyedt volna. Ráadásul, apja román lévén, a családneve Muiaverde, németül Grünefresse, azaz Zöldpofa volt, és amikor egyszer próbálkozást tett arra, hogy legalább a családnevét megváltoztassa, egy román név viselésének lehetőségét egyesek egyfajta tagadásként interpretálták, mások pedig az egész románsággal szembeni inzultusnak. Ezért inkább meghagyta. Különben az apja rendes ember volt, aki a sorsát nagy lelki nyugalommal és méltóságteljesen tudta viselni, és a hagyományoknak megfelelően tiszteletben tartotta elődei nevét, ezért a legszigorúbban vigyázott arra, hogy azt sohase piszkítsa be, ami szintén imponált Jo Laurenznek. Németországban természetesen sokkal nagyobb megértést tanúsítottak az iránt, hogyha valaki nem akarta föltétlenül a Grünefresse családnevet viselni. A bevándorlási hivatalban egy hölgy azt a javaslatot tette, hogy vegye fel a Jo Laurenz nevet, és bár igen kíváncsi volt arra, hogyan jutott épp ez a név a hölgy eszébe, felhagyott vele, mert sokkal fontosabb volt neki, hogy Jo Laurenznek hívják, mint az, hogy a hölgygel bármilyen beszélgetésbe elegyedjen.

Jo Laurenz igen sokra vitte az életben, több pénze volt, mint amennyire szüksége lett volna, most pedig bepakolta a bőröndjét, ugyanis reggel korán útra akart kelni. A Mercedest nem kellett lízingelnie, hogy aztán lent, Erdélyben, a háztűnéző során felvágghasson és a jövődöbelijében mély benyomást tegyen vele, hanem ténylegesen birtokolta. Holmi fényképeket sem kellett beszereznie barátok, szomszédok vagy ismerősök házáiról, melyeket aztán sajátjaként adhat elő, hisz ő maga is hatalmas, tágas házat birtokolt, hét szobával, nagy kerttel, benne pavilonnal, úszómedencével, egyebekkel. Sőt, még fotográfust sem kellett azzal megbízni, hogy őt különféle fényképekbe belemontírozza, melyeken gyönyörű strandok, egzotikus városok, álomhajók, hatalmas hidak, impozáns kastélyok, várak és emlékművek ékeskednek, hogy őt úgymond nagyinak állítsák be mindenféle világcsodák közé, hanem valóban sok helyen megfordult a világban, és sokkal többet látott, mint amennyit szeretett volna.

Jo Laurenznek tulajdonképpen semmiféle konkrét elképzelése nem volt arra vonatkozóan, hogyan tudna magának menyasszonyt szerezni, és arra sem, milyen legyen az. Alapjában véve szép sem kell legyen, és szorgalmas sem, szellemes és szelíd sem, sőt karcsú vagy egészséges sem, és szerelmes sem kell legyen belé, még a hajszín és a frizura is teljesen mindegy volt számára, egyedül az számított fontosnak, hogy sok gyereke és unokája legyen, hiszen

valakinek majd kell gondoskodnia a közös sírjukról. Azzal is tisztában volt, hogy a jövődélbelije szerfelett csalódott lesz amiatt, hogy nem a lányait vagy unokáit választja, akik erre a szerencsére rászolgáltak volna, hanem őt, aki már túl öregnek tartja magát ahhoz, hogy az Aranynyugatról álmodozzék, ennek ellenére engedelmeskedni fog a sorsnak, de hogy hálásan vagy csalódottan-e, azt ő, Jo Laurenz sosem fogja megtudni. Ezen a vidéken az emberek ahhoz szoktak hozzá, hogy a sorsukat olyannak fogadják el, amilyen, és hogy a nagy összefüggésekbe belepassezoljanak, a lázadások csupán a hétköznapiak kis dolgai ellen irányultak. Jo Laurenz különben azon a véleményen volt, hogy ott lent volt a fatalitás bölcsője, hogy ott született a fatalitás, mégpedig egy olyanfajta, mely az embereket szelíddé varázsolta, barátságossá és jóvá. Szerinte, ha már úgysem tudunk semmin változtatni, akkor azt kellene élveznünk, ami éppen adott, mégpedig az utolsó cseppig. Olyan fatalitás volt ez, amely az emberekből féktelen életkedvet hívott elő. Az igazat megvallva, Jo Laurenz azért keresett magának Erdélyben menyasszonyt, mert azt akarta, hogy Erdélyben legyen eltemetve. Akkoriban ott még méltóságteljesen bántak a halottakkal, és a halállal szemben nemcsak félelmet, hanem nagy tiszteletet is tanúsítottak.

Jo Laurenz már az autópályán volt, amikor eszébe jutott, hogyan számolták fel szülővárosában a legrégebbi temetőt. Ezt a késő középkorban létesítették, a városfalakon kívül, és mivel a város az idők folyamán messze túlnőtt a török betörések ellen emelt erődítményen, a temető immár a város közepre került. Tulajdonképpen senkit nem zavart, sem a lakókat, de még a hatóságokat sem, ám valakinek sürgősen szüksége lett arra a helyre, hogy a szomszédos kórházat kibővítse. Az ügy igencsak kényes volt. A városvezetésből senki sem akarta vállalni a felelősséget a megfelelő rendelet kibocsátására, annak aláírásáról nem is beszélve, és munkások sem kerültek a halottak előkotrására és elhordására, még a világ összes pénzéért sem. A halottak nyugalmanak megbolygatása azon a vidéken szentségtörésnek számított, és az öröklét nemcsak tizenhét, vagy ennél néhányval több vagy kevesebb évet tartott, a helyi hatóságok kénye-kedve szerint, akiről Jo Laurenznek az volt a benyomása, hogy a legfontosabb döntéseiket forró nyári napokon hozzák meg, amikor morcosak és féktelenül izzadnak.

Már jó száz éve senkit sem temettek ebbe a régi temetőbe, ugyanis egy újat létesítettek, ahogy nevezték, a Központi temetőt, a Kiserdő szélén, ahol még az elkövetkezendő két-háromszáz esztendő halottai számára is épp elegendő hely volt. A régi temető halottai időközben furcsa illegalitásba keveredtek, és nem önhibából, hanem mert a sírásóit már régóta nem fizették, vagy mert nem voltak utódaik, vagy mert az utódaik kivándoroltak, és így egyszerűen nem volt, aki a halottakkal törődjön. Ennek ellenére semmiféle városi hatóság nem mert véget vetni ennek a különös illegalitásnak, hiszen nagy tisztelettel viseltettek az örökévalósággal szemben, a halottak örök nyugalomhoz való joga pedig teljesen törvényes volt. Igaz ugyan, hogy időnként kifosztottak egy-egy sírt, s kilopták belőle a halott ékszereit, ám magát a halottat békén hagyták, senkinek nem jutott eszébe, hogy a halottat ékszerrel együtt magával vigye, ezt követően pedig egy kukába, építkezésre, tóba vagy folyóba, komposzthalomra vagy máshova hajtsa.

Hosszas huzavona után végre sikerült olyan megoldást találniuk, melyet minden fél elfogadhatónak tartott. Úgy döntöttek, hogy a megfelelő szervekhez, így a rendőrséghez, útleveosztályhoz, egyházhoz, titkosszolgálatokhoz, anyakönyv-

vezetőhöz fordulnak a halottak utódainak kinyomozása érdekében, és arra is készek voltak, hogy a halott maradványait elpostázzák az utódoknak, természetesen csak abban az esetben, ha emezek egyetértenek azzal, hogy fogadják a csomagot, és átvállalják a postázási költséget. Sajnos itt-ott bebizonyosodott, hogy valószínűleg nem az igazi halott volt az, aki postafordultával visszatért, a legtöbb esetben pedig egyenesen igaz volt, hogy nem a valódi halotról van szó. Ennek ellenére senki sem tett panaszt, ami viszont tovább bonyolította a dolgokat, amennyiben a nem igazi halottat, persze anélkül, hogy erre rájöttek volna, például az osnabrücki temetőben hantolták el, habár a végső nyugalomát az erdélyi Besztercén kellett volna meglelnie, ahol a tényleges utódai éltek. Mégis csak igen ritkán került sor újbóli exhumálásra, hogy a halottakat oda küldjék, ahova valójában tartoznak, ugyanis a legtöbbször csak a temetés előtt, vagy még akkor sem ismerték fel a tévedést. Sok kellemetlenség adódott például Aachenben vagy Fuldában vagy Fürstenfeldbruckban vagy Bambergben vagy Karlsruhéban, az erdélyi városokban ezzel szemben jóval kevesebb, becsületükre legyen mondva. Itt ugyanis minden őst, akit postán keresztül házhoz szállítottak, tiszteletteljesen vettek át és örök nyugalomra helyeztek. Ezek a tévedések mindenekelőtt azért történhettek meg, mert az idők folyamán egyetlen sírba, az úgynevezett családi sírba, több halottat temettek egymásra, ahol végül egymásnak igen távoli rokonok is helyet kaptak, ami természetesen anyagi okokkal magyarázható, és nem azzal, hogy a rokonok annyira szerették volna egymást. Így került ugyanabba a sírba barát és ellenség, mely a szerfölött dicséretes beazonosítási igyekezetet nem igazán könnyítette meg. Sokan még a portó-, illetve az újratemetési költségeket sem akarták átvállalni, mert a pénzt más célokra kellett sürgősen fordítaniuk, és nem akarták holmi halott rokonokra költeni, akiket ráadásul nem is ismertek személyesen, és akik számukra teljesen közömbösök voltak. Így hát összegyűjtötték az összes halottat, akikre senkinek nem volt szüksége, vagy akik utódaira nem sikerült rálelni, és a Központi temetőben temették el, hogy itt leljék meg végső nyugalmaikat. Más megoldás nem is jöhetett volna szóba, ebben mindannyian egyetértettek. Senki nem akart semmiféle átkot magára venni amiatt, hogy kegyelet nélkül bánik a halottal.

Jo Laurenz szívesen emlékezett vissza az ottani temetési rituálékra, mindenekelőtt azonban a halottak gyászolására, mely nem merült ki néhány könnycseppben, ami után aztán gyorsan vissza lehetett térni a megszokott mindennapokba, hanem a gyásznak volt egyfajta fenségessége, impozánsága, sőt grandiózussága, melyet hatalmas pompával és nagy költségekkel űztek. A holttestet nem tolták be valamelyik hullaház fagyasztófiókjába, hanem nyitott koporsóba téve a házban ravatalozták fel, és tiszteletére három nap és három éjjelen keresztül tartó virrasztást rendeztek, melyre olyan emberek is elmentek, akik a halottat nem ismerték, ugyanis nem tettek különbséget ismert és idegen halottak között, minden halottat egyforma mértékben megsirattak, sok pálinkával és lukulluszi lakomával, sőt hivatásos siratóasszonyokkal, ennyivel tartoztak az emlékének. Még azokat a halottakat is, akikkel egy életen át hadiállapotban voltak, bensőségesen és őszinte szívvel siratták meg, mert tudták, ellenségkép nélkül az élet ezután páratlanul nehezebb lesz. Németországban, amikor ezekről a temetési szokásokról mesélt, folyton arról kérdezték Jo Laurenzet, hogy nem büzlöttek-e ezek a halottak. Jo Laurenz nemcsak hogy el-

csodálkozott, hanem egyenesen ingerültté vált és felháborodott az ilyen ostoba kérdések hallatán. A halottakat ugyanis rendesen megmosták, sőt frenetikusán lesikálták, úgyhogy tiszták voltak, olyan tiszták, amilyenek valószínűleg egész életükben soha. És mihelyt a halott már felöltözve fekszik a nyitott koporsóban, már nem kószál semerre, nem eszik sem fokhagymát, sem hagymát, nem megy többé dolgozni, nem iszik sem pálinkát, sem bort, nem borotválkozik, nem fröcsköl az arcára semmiféle arcszeszt, nem használ olcsó parfümöt sem, nem izzad, nem vizek, nem szárik, nem készít semmiféle ételt a tűzhelynél, nem cirógat macskát, kutyát, többé nem dohányzik, sőt már a száját sem nyitja ki soha, mely a lyukas fogaktól bűzlene, és alvás után sem árasztana semmiféle kellemetlen szagot, ugyanis immár az alváson túl pihen, nem nyel le semmiféle orvosságot, nem tölti meg a benzintartályt, nem vérzik többé, nem lép bele ki tudja, mibe, szájszögletén át nem szivárogo ki semmi, még diszkrét nyálcsík sem, nem fingik, nem krémezi magát, nem böfög, nem közösül többé, nem is sír, hát akkor meg mitől is kéne bűzlenie? És mindenekelőtt a halott nem fáradt, Jo Laurenznek ugyanis az a tapasztalata, hogy egyik szag sem undorítóbb a fáradságénál, tudniillik, állítása szerint, a fáradságnak van egy olyan tulajdonsága, hogy egy alig érzékelhető, mégis elviselhetetlen bűzt képes kiárasztani. Hogyan is bűzlene hát a halott? Ha a virrasztáskor egyáltalán bűzőlőghet valaki, az csakis az élők közül lehet, ők az élet összes lehetséges bűzét képesek árasztani, mert semminek sincs több bűze, mint az életnek. Az élet pedig már csak olyan, hogy kizárólag kellemetlen szagokat produkál, melyeket vízzel, szappanokkal, gélekkel próbálnak eloszlatni, valamint különféle sprayekkel, parfümökkel, púderekkkel, krémekkel és kenceficékkal próbálnak átverni, ez azonban holmi groteszk vállalkozásnak tűnik, mert az élet ennél erősebbnek bizonyul, és ezek a szagok kordában tartására tett nevetséges próbálkozások nemhogy csökkentenék, hanem sokkal inkább növelik a katasztrófát. Főleg reggelente bűzlenek az élők borzalmasan, és ilyenkor igencsak szájalmasan néznek ki, mintha kiokádta volna őket egy Isten, aki az éjjel saját álmaitól rosszul lett. A halál ezzel szemben szagtalan. Tehát a holtaknak kellene sokkal elviselhetlenebb legyen a koporsójuk köré gyűlt élők összes bűzének az elszenvedése, ám az ember a legkellemetlenebb helyzetekben is képes vigasztalásra lelteni, és ez nemcsak az életben van így, hanem minden bizonnyal azon kívül is. Így hát a halott bizonyára inkább arra fog gondolni, hogy az élet meglepően gyorsan elmúlt, mondhatni, egy pillanat alatt elillant, úgyhogy már semmi sem múlik ezen a három fatális napon. Ott alant a lelkek nem elégedetlenkednek folyton, mint egyebütt, és olyan büszkeségről tanúskodnak, mely nincs önteltséggel, göggel, de még daccal sem telítődve, olyanfajta büszkeség ez, mely egyszerűen csak könnyed, és ennek a fajta könnyedségnek igen sok köze van a szabadsághoz, szóval ez a büszkeség könnyed, mert mindenfajta megkötöttségen túl található, és amikor a lelkek is odébbállnak és végérvényesen elbúcsúznak, megőrzik a szükséges illendőséget és decensséget. És Jo Laurenz azt is jól tudta, hogy temetése napján sütni fog a nap, ugyanis az volt a tapasztalata, hogy még mindig beigazolódni látszik az a néphit, mely szerint a temetés napján akkor süt a nap, ha a halott megbékélve és könnyű szívvel válik meg az élettől. Eső pedig akkor szokott esni, ha a halott ellenszegül a halálnak és sorsával perlekedik. Ő maga viszont megbékélve fog eltávozni, elé-

gedetten és beteljesedve, mert mindig mindene megvolt. Így hát nincs, amiért az ő temetése napján ne süssön a nap, és hogy az emberek vacak kedvűek és ne vidámak legyenek. Ezen gondolatok kapcsán Jo Laurenz érezte, mennyire megnőtt a jelentősége, és keményen rátaposott a gázpedálra.

Budapest felé menet Jo Laurenz mindig megszakította útját, és olyankor egy kiváló, régi magyar tanyán szállt meg, melyet egy lovasudvarral kibővített szállodává építettek ki. Általában három-négy napot töltött el itt, mielőtt továbbutazott volna Erdélybe, és élvezte a magyar konyhát, a magyar pálinkákat, a heves, ugyanakkor kimondhatatlanul szomorú cigányzenét, mely olyan természetű, hogy csak a szép emlékeket képes előhívni, és ennek hallatán az ember elkezd visszaemlékezni, és olyasmiket lát, amiket akkoriban, amikor ezeket átélte, egyáltalán nem látott. Így hát az ember sírni kezd. És még ha semmi oka nem is lenne a sírásra, az ember keservesen sír, mert a sírás mindig jót tesz, ha az ember túl sokat ivott. Voltaképpen ez ennek a szép, egyedülálló zenének a csábító kihívása, egy olyan kihívás, amellyel az összes vendég, aki az asztaloknál ül, igyekszik megbirkózni. Csak így csillan fel egy szikrányi igazság a láthatáron. Ez pedig roppant szükséges, ugyanis az embernek az a benyomása, hogy a világ végén van, és bár sovány vigaszként hangzik: a világ legszebb végén, amit egyáltalán el lehet képzelni.

Délutánonként Jo Laurenz hatalmas séták alkalmával büszke lovakon üggett a táj óriási messzeségébe. Időnként, ha kedve úgy tartotta, vadászni ment. Ez soha nem jelentett problémát, sem a változás előtt, sem azután, kemény valuta ellenében akár az egész Pusztát agyonlőhette. Ez alkalommal azonban Jo Laurenz némiképp ideges, nyugtalan és olykor-olykor bosszús is volt, mert ugye nem szabadságot utazott le, hanem háztűznézőbe. Persze tudta, hogy alapjában véve semmi sem üthet ki balul, hiszen ő nem az élete, hanem a halála számára keresett asszonyt, azaz egy olyan nőt, aki az élete után mellette áll, hogy majd az örökkévalóságban ne maradjon ennyire egyedül. Ezt természetesen el fogja hallgatni a menyasszony előtt, és végül mindenki elégedett lesz, ő, a jövődöbelije, annak gyerekei, unokái, barátai, ismerősei és szomszédai, akik halála után mind őt fogják siratni, igazán siratni, és becsületének emlékét megőrzik, úgy, ahogy azt mindig, már gyerekként is szeretne volna.

Szenkovics Enikő fordítása

Franz Hodjak 1944-ben született Nagyszebenben. 1992-ben az utolsó kivándorló szászok egyikeként hagyta el hazáját és választott városát, Kolozsvárt, ahol a Dacia Kiadó szerkesztőjeként és nem utolsósorban jeles, számos díjjal kitüntetett költőként, íróként élt. Kitelepedése óta művei Németország legjelesebb irodalmi kiadójánál, a Suhrkampnál jelennek meg.

Varujan Vosganian 1958-ben született a romániai Craiovában, örmény családban. Költő, esszéista és prózaíró, a Romániai Írók Szövetségének alelnöke. Politikus, közgazdász. Két kormányban is hazája gazdasági minisztere volt.